

Primăvară româno-maghiară la Tîrgu-Mureș Marosvásárhelyi magyar-román tavasz

Vizita la Tîrgu-Mureș a președinților Emil Constantinescu și Árpád Göncz la 27 mai 1997 a avut de ce să bucure o comunitate urbană îndelung stigmatizată, și drept urmare, adesea ocolită de politicienii veleitari. Cu tot ineditul său spectaculos, vizita este punctul terminus al unui lung și anevoios proces de negociere, compromis și armonizare în care Liga PRO EUROPA a jucat un rol deosebit de important.

Inițiatore a nenumărate tentative de apropiere, instituționalizate în dialogurile informale de la Bálványos, Liga Pro Europa și-a respectat angajamentul chiar și în perioada înghețului diplomatic, asumându-și de multe ori riscul unei poziții singulare, impopulare. Privind drapelele tricolore fluturând alături, ca și discursurile solide rostite în română, respectiv maghiară, de cei doi președinți, în Piața Trandafirilor din Tîrgu-Mureș, mi-au revenit în minte flash-back-uri ale istoriei noastre recente: „Nu există șovinism” se scanda la 21 decembrie 1989, „Nu vă vom uita” — „Nem felejtünk el” — scria pe jerba îndoliată din ianuarie 1990, „Murim, luptăm/Ardealul nu cedăm”, „Itt és most” — se revărsau cuvintele vrajbei în martie 1990. Au urmat apoi șapte ani de ură instituționalizată și diversiune agresivă...

Primăvara aceasta de la Tîrgu-Mureș este, o știm cu

toți, doar un început. Vizita celor doi președinți a prilejuit pe lângă deliciul pe care nu s-au sfiit să-l afișeze locuitorii urbei, multe „convertiri” și mult oportunism. Nu puțini au fost cei care, la întâlnirea președinților cu intelectualii, și-au pus discret cenușă în cap. Gestul lor, deși oarecum tardiv,

este pînă la urmă acceptabil. *Errare humanum est.* După cum spune însă tot latinul, *perseverare diabolicum.* La adăpostul serbării s-au văzut și destule fețe palide, grimase de mînie și fiere. Aroganța proletcultistă a național-comunismului, cu întregă cohortă de mituri, stereotipii și scenarii are încă adepți, cărora - mediocri notorii - le asigură o pîine

Președinții CONSTANTINESCU și GÖNCZ
în compania Smarandei ENACHE și a lui György FRUNDA

ușoară. Evident că nu sînt mulți, evident că sînt marginali, evident că nu mai au influența de odinioară, ș.a.m.d. Și totuși, exercită încă un periculos șantaj asupra multor spirite oneste, dar timide și oscilante. A nu fi „bun român” este încă o anatema pe care puțini se încumetă să o înfrunte. Prin urmare, întâlnirea simbolică de la Tîrgu-Mureș, nu a izbutit să fie o bucurie consensuală. Chiar de a doua zi, tupeul naționalist dădea probe de periculoasă îndrîjire... Și totuși, avem de ce să ne bucurăm. Din simbol al intoleranței, Tîrgu-Mureșul a devenit floarea care, iată, încet, dar sigur, face primăvară.

Smaranda Enache

Calendar

2-4 mai — „*Suferința se poate transforma în binecuvîntare?*” — manifestare organizată de Evangelische Akademie Siebenbürgen la Brașov. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE.

8 mai — Conferința publică „*Uniunea Europeană — ultimele evoluții și perspective de viitor*”. susținută în cadrul *Zilelor Europa* de Edith MÜLLER (Germania), membră a Parlamentului European.

9 mai — Lansarea primei ediții în limba română a cărții „*Pan-Europa*” de Richard Coudenhove-Kalergi (trad. M. SUHĂREANU) în cadrul manifestărilor dedicate *Zilelor Europa*, în prezența dnei Walburga DOUGLAS von HABSBURG, secretar general al Uniunii Paneuropene.

10-16 mai — *Conferința internațională CIVITAS*, organizată de USIA la Pretoria (Africa de Sud). Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE.

11 mai — „*Crosul PRO EUROPA*”, ediția a IV-a, organizat în cadrul *Zilelor Europa*.

12-13 mai — „*Libertatea religioasă — factor de stabilitate socială*”, seminar organizat de Asociația Conștiință și Libertate la Tîrgu-Mureș. Din partea LPE a participat HALLER István.

14 mai — „*Ziua municipiului Satu Mare*”, dezbateri în cadrul programului *Oglinzile democrației* al LPE — Filiala Satu Mare.

17 mai — Curs susținut de SPIELMANN Mihály referitor la istoria și cultura comunității evreiești din România în cadrul *Colegiului Democrației*, proiect finanțat de FDSC.

20 mai — Atelierul „*Standarde europene pentru garantarea drepturilor lingvistice*” organizat cu ocazia *Zilelor Europa* în cadrul proiectului *Biroul pentru Drepturile Omului*, finanțat de Uniunea Europeană prin Proiectul PHARE-Democracy.

23-25 mai — Conferință internațională la Budapesta: „*Identitate și alteritate în spațiu public și privat*”, organizat de F.O.R.U.M.—Europe. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE și SZOKOLY Elek.

23-25 mai — *Reuniune* la Bad Boll (Germania) referitor la *rolul istoric al Transilvaniei*, găzduită de Evangelische Akademie Bad Boll. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE.

24 mai — „*Istoria și cultura maghiarilor din România*”, curs susținut de TONK Sándor în cadrul *Colegiului Democrației*, proiect finanțat de FDSC.

25-28 mai — *Stagiul Colegiului Democrației în Ungaria*, incluzînd vizite la Ministerul Învățămîntului, Avocatul Poporului, Ministerul Afacerilor Externe, Parlament, Ambasada României din Budapesta, Primăriile din Budapesta și Jula.

27 mai - 3 iunie — *Călătorie de informare și studiu* la Fundația Heinrich Böll din Köln (Germania). Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE și SZOKOLY Elek.

30 mai — *Semnarea la Köln a contractului Centrului Intercultural pe 1997-1999* cu Fundația Heinrich Böll.

31 mai — „*Comuniunea sașilor — trecut, prezent și viitor*”, curs susținut de Hannelore BAIER în cadrul *Colegiului Democrației*, proiect finanțat de FDSC.

31 mai - 1 iunie — *Vizită de informare* la Flensburg. Smaranda ENACHE și SZOKOLY Elek au purtat discuții cu Stefan TROEBST, directorul „European Centre for Minority Issues” și cu Armin NICKELSEN, vicepreședinte FUEV.

1 iunie — „*Ziua Internațională a Copilului*” sărbătorită în cadrul programului *Oglinzile democrației* la LPE — Filiala Satu Mare.

4 iunie — *Vizita* lui Joep van ZIJL, coordonator al Biroului pentru Europa Centrală și de Est din cadrul Fundației BILANCE (Olanda) la LPE.

5-8 iunie — *Forumul ONG*, ediția a IV-a, organizat de CENTRAS la București. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE.

14 iunie — *Așezarea pietrei de temelie a Centrului de Întîlniri și Dialog* de la Turnișor (jud. Sibiu), inițiat de Evangelische Akademie Siebenbürgen. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE și SZOKOLY Elek.

14 iunie — *Spectacolul „Iris sau Visul Unei Nopti Furtunoase”*, organizat de asociația LIENS la Ceușă. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE, HALLER István, Mihaela IGNAT, PÁLL Annamária.

19 iunie — *Conferința de presă* care a marcat încheierea proiectului PHARE Lien „*Métiers*”, în colaborare cu LPE, cofinanțat de Uniunea Europeană și Asociația franceză Europa SOS Roumanie. Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE.

20 iunie — *Vizita* excelenței sale Alfred MOSES, ambasador al SUA (București) la LPE.

21 iunie — *Încheierea primului ciclu al programului educațional din Valea Rece* (Tîrgu-Mureș), organizată de Fundația OASIS. Din partea LPE a participat HALLER István.

26-29 iunie — „*Cultură și reconciliere în Sud-Estul Europei*”, seminar internațional organizat de Association for Democracy in the Balkans la Thessaloniki (Grecia). Din partea LPE a participat Smaranda ENACHE.

26-28 iunie — „*Imagina romilor și acțiuni afirmative*”, seminar internațional organizat de Consiliul Europei la Budapesta. Din partea LPE a participat HALLER István.

27 iunie — *Vizita* lui Bryan CASSIDY, membru al Parlamentului European, la LPE.

Naptár

május 2-4 — „*Áldássá változhat-e a szenvedés?*” — az Evangelische Akademie Siebenbürgen által Brassóban szervezett rendezvény. A PEL részéről Smaranda ENACHE vett részt.

május 8 — „*Az Európai Unió — legfrissebb fejlemények és kültások*” nyíltkörű előadás, melyet az *Európa Napok* alkalmából Edith MÜLLER (Németország), az Európa Parlament tagja tartott.

május 9 — Richard Coudenhove-Kalergi: „*Pan-Europa*” első román kiadásának (ford. M. SUHĂREANU) *bemutatója az Európa Napok* keretében, Walburga Douglas von Habsburg asszony, a Páneurópai Unió főtítkárnak részvételével.

május 10-16 — Az USIA által Pretoriában (Dél-Afrikai Köztársaság) szervezett *Nemzetközi CIVITAS Konferencia*. A PEL részéről Smaranda ENACHE vett részt.

május 11 — *PRO EUROPA Napok* alkalmából negyedszer megrendezett „*PRO EUROPA Futóverseny*”.

május 12-13 — „*A vallásszabadság — mint a társadalmi biztonság tényezője*”, a Lelkiismeret és Szabadság Egyesület által Marosvásárhelyen megrendezett szeminárium. A PEL részéről HALLER István vett részt.

május 14 — „*Szatmár város napja*”, a PEL satmári fiókszervezete által tartott megbeszélés a *Demokrácia tükréi* program keretében.

május 17 — SPIELMANN Mihály által tartott előadás a *romániai zsidók történelméről és kultúrájáról* a FDSC által támogatott *Demokrácia Kollégiuma* keretében.

május 20 — Az *Európa Napok* alkalmából megrendezett „*A nyelvi jogok biztosításának európai szabványai*” műhelytevékenység (az Emberjogi Iroda programjának keretében, az Európai Unió PHARE-Democracy programjának támogatásával).

május 23-25 — Budapesti nemzetközi konferencia: „*Identitás és másság köz- és magánterületen*”, a F.O.R.U.M.—Europe szervezésében. A PEL részéről Smaranda ENACHE és SZOKOLY Elek vett részt.

május 23-25 — Bad Boll-i (Németország) *értekezlet* az Evangelische Akademie Bad Boll szervezésében *Erdély történelmi szerepéről*. A PEL részéről Smaranda ENACHE vett részt.

május 24 — „*A romániai magyarok történelme és kultúrája*”, TONK Sándor előadása a FDSC által támogatott *Demokrácia Kollégiuma* keretében.

május 25-28 — *A Demokrácia Kollégiuma Magyarországon*, látogatás a Tanügyminisztériumban, az Országgyűlési Biztos intézményénél, a Külügyminisztériumban, Parlamentben, a budapesti Román Nagykövetségnél, a budapesti valamint a gyulai Polgármesteri Hivatalnál.

május 27 - június 3 — *Tanulmányút* a kölni (Németország) Heinrich Böll Alapítványnál. A PEL részéről Smaranda ENACHE és SZOKOLY Elek vett részt.

május 30 — *Az Interkulturális Központ szerződéskötése* a Henrich Böll Alapítvánnyal 1997-1999-re, Kölnben.

május 31 — „*A szász közösség — múlt, jelen és jövő*”, Hannelore BAIER előadása a FDSC által támogatott *Demokrácia Kollégiuma* keretében.

május 31 - június 1 — Flensburgi *tanulmányút*. Smaranda ENACHE és SZOKOLY Elek megbeszéléseket tartottak Stefan TROEBST-tal, a „European Centre for Minority Issues” igazgatójával és Armin NICKELSEN-nel, a FUEV alelnökével.

június 1 — A PEL satmári fiókszervezete által, a *Demokrácia tükréi* program keretében megünnepelt *Nemzetközi Gyermeknap*.

június 4 — Joep van ZIJL *látogatása* a PEL-nál a holland BILANCE Alapítvány Közép- és Keleteurópai Irodája részéről.

június 5-8 — *Nemkormányzati szervezetek Fóruma*, a CENTRAS által negyedszerre szervezett bukaresti rendezvény. A PEL részéről Smaranda ENACHE vett részt.

június 14 — Az Evangelische Akademie Siebenbürgen által kezdeményezett Turnișor-i (Szében m.) *Párbeszédközpont* alapköelhelyezése. A PEL részéről Smaranda ENACHE és SZOKOLY Elek vett részt.

június 14 — A csávási LIEN Egyesület által rendezett „*Irisz avagy egy viharos éjszaka álma*” című előadás. A PEL részéről Smaranda ENACHE, HALLER István, Mihaela IGNAT, PÁLL Annamária vett részt.

június 19 — *Sajtóértekezlet* a „*Métiers*” PHARE Lien, a Pel-lel közös terv befejezése alkalmából, melyet az Európai Unió és a francia Europa SOS Roumanie támogatott. A PEL részéről Smaranda ENACHE vett részt.

június 20 — Alfred MOSES, az Amerikai Egyesült Államok bukaresti nagykövetének *látogatása* a PEL-nál.

június 21 — Az OASIS Alapítvány által szervezett *hidegvölgyi (Marosvásárhely) oktatási program* első szakaszának befejezése.

június 26-29 — „*Kultúra és megbékélés Dél-kelet Európában*”, nemzetközi szeminárium az Association for Democracy in the Balkans rendezésében, Thessalonikiban (Görögország). A PEL részéről Smaranda ENACHE vett részt.

június 26-28 — „*A romákról kialakult kép és megvalósítási akciók*”, az Európai Tanács által Budapesten szervezett szeminárium. A PEL részéről HALLER István vett részt.

június 27 — Bryan CASSIDY, az Európa Parlament tagjának *látogatása* a PEL-nál.

Intimidarea presei

Biroul pentru Drepturile Omului din cadrul Ligii PRO EUROPA își exprimă îngrijorarea în legătură cu campania de intimidare declanșată împotriva unor reprezentanți ai mass-mediei locale care s-au remarcat prin semnalarea în presă a unor posibile cazuri de corupție sau abuz.

Ne reamintim cu neplăcere de acțiunile de intimidare îndreptate împotriva ziariștilor Simion POP și Liviu VÂNĂU în perioada colaborării lor la săptămînalul „Gazeta de Mureș”, editat de Liga PRO EUROPA.

Libertatea presei, libertatea de expresie, sînt cuceriri esențiale ale Revoluției din decembrie 1989 și garantarea lor este cel mai bun mijloc de statuare a unei democrații durabile. Orice dictatură începe cu suprimarea acestor

libertăți. Din acest motiv, *Biroul* nostru vede în campania de procese declanșate împotriva unor ziariști un pericol pentru noua noastră democrație și își afirmă disponibilitatea de a-i asista pe jurnaliști, făcînd cunoscute aceste campanii de intimidare organismelor de specialitate interne și internaționale.

Ne exprimăm speranța că justiția țîrgumureșeană, eliberată de presiunile politice care s-au exercitat asupra ei în anii trecuți, va da dovadă de imparțialitate și profesionalism, punîndu-se în slujba apărării statului de drept și libertăților fundamentale.

Țîrgu-Mureș, la 23 mai 1997

Opinie

Societatea civilă în tranziție

A pune la îndoială teza conform căreia baza unei democrații autentice o constituie o *societate civilă* solidă este similară cu a pune la îndoială că baza dreptului o constituie legea, iar baza statului de drept, respectul legii.

Ce-i drept, mentalitatea cazonă percepe în continuare societatea civilă neguvernamentală ca antiguvernamentală. Cum s-ar putea explica altfel „măsurile” de precauție ale justiției române față de libertatea constituțională de asociere, atunci cînd, profitînd de o legislație desuetă, la limita ridicolului, se baricadează în spatele a tone de aprobări și deplînge vremurile în care oficial societatea era monocoloră pînă la un gri translucid, devenind astfel purtătoarea neoficială a uniformeii de „civil”.

În ciuda tuturor suspiciunilor deci, societatea civilă se dezvoltă. Și în ciuda — sau poate pe măsura — dezvoltării sale, suspiciunile unei societăți suspicioase persistă sau chiar se amplifică. Dar acest fenomen este propriu, cred, tuturor domeniilor tranziției. Orice lucru nou trezește suspiciune. Iar expansiunea libertății este adesea simultană cu amplificarea corupției, a criminalității, a nesiguranței. De ce ar fi asta altfel tocmai în domeniul societății civile? Poate ar exista

totuși motive. La baza societății civile stă angajamentul voluntar, responsabilitatea civică, filantropia. Apucăturile mercantile nu ar trebui să aibă acces în acest club. Și totuși...

Nu știu dacă a făcut cineva o statistică a NGO-urilor care au încălcat spiritul caracteristic sectorului neguvernamental. Cei care au încălcat legea probabil că nu depășesc cîteva zecimi de procent. Suficiente însă pentru a arunca o lumină proastă asupra întregii mișcări, asupra întregii societăți civile care sîntem de fapt: NOI TOȚI.

Într-un sistem al economiei de piață s-a format și o piață internațională a programelor și proiectelor de finanțare în care oferta și cererea reglează raportul dintre utilități și necesități pe de o parte, și abilități pe de alta. Și ca peste tot unde apar banii, apar și profitorii. Este evident că cei care se cramponează de acele cîteva cazuri de donații (sau importuri fără vamă) de autoturisme — de altfel pe deplin legale, se pare, chiar dacă nu și morale — urmăresc mai de grabă discreditarea mișcării civice decît justițiarismul necondiționat. Cu toate acestea vigilența „civilă” este cît se poate de binevenită. Nu pentru a susține delatiunea. Ci pentru a putea filtra falsele inițiative de cele sincere și autentice, cele utile și necesare de cele

inventate pentru a te afla în treabă. Romanticismul naiv al entuziaștilor de la începutul anilor '90 se transformă în mod implacabil în profesionalismul entuziast al unor conștiințe civice responsabile. Reacția unei reputeate jurnaliste (scriitoare) la adresa „simpozionistilor” într-un la fel de reputat săptămînal bucureștean, a fost, pe cît de pripită, pe atît de nedreaptă, în ciuda onestității și bunelor sale intenții. Ce poate fi mai derutant decît un discurs clădit pe fragmente de adevăr?

În același timp nu poate fi ascuns nici faptul că șmecherași școliți cu o engleză marinărească și computer, de la noi ca și din Occident, specializați în redactare de proiecte „așa cum se cere la Bruxelles”, produc programe „misionare” cu o rentabilitate discutabilă, profitînd de subdezvoltarea acestui Răsărit bătut de istorie. Adevărul însă, se află, ca de atîtea ori în viață, probabil undeva la mijloc.

Un lucru este cert. Și cei mai înverșunați critici ai societății civile s-ar îngrozi dacă și-ar pune întrebarea: „cum ar fi dacă n-ar fi?” Pentru că, singurul răspuns de bun simț la această întrebare ar putea să fie: „așa cum a fost atîtea decenii pînă acum”. Oare chiar asta ne dorim? (Sz. E.)

Colegiul Democrației

– Vizita în Ungaria –

Studentii Colegiului Democrației și-au continuat studiile în luna mai, asistând la trei cursuri la care s-au dezbătut teme legate de istoria minorităților. Aceste cursuri au fost incluse în program în urma participării studenților la Forumul Intercultural organizat de Liga PRO EUROPA, când ei și-au exprimat dorința de a audia cursuri la care să li se prezinte elemente din istoria și cultura minorităților din Transilvania.

Astfel, la data de 17 mai, dl. SPIELMANN Mihály a prezentat aspecte referitoare la istoria și cultura comunității evreiești din Transilvania. Seria acestor cursuri s-a continuat la 24 mai cu dezbaterile aceleiași teme referitoare la minoritatea maghiară, cursul fiind susținut de dl. TONK Sándor. La 31 mai a avut loc prezentarea dnei Hannelore BAIER, intitulată „Comunitatea sașilor — trecut, prezent și viitor”.

În perioada 25-28 mai, studenții și-au efectuat stagiul la diferite instituții de stat din Ungaria. Pe lângă primirea unor informații legate de funcționarea statului de drept din această țară, tinerii au avut posibilitatea de a compara modul funcționării Parlamentului, Guvernului din Budapesta cu instituțiile similare din București (unde au avut un stagiul similar în luna aprilie).

Studenții au fost primiți la Ministerul Învățământului de dl. director EGYED Albert, la instituția Avocatului Poporului de dl. KALTENBACH Jenő (Ombudsman), la Ministerul Afacerilor Externe de către dl. Secretar de Stat EÖRSI Mátyás, la Parlament de dl. NÉMETH Zsolt, vicepreședinte al partidului FIDESZ, iar la Oficiul Maghiarilor de Peste Hotare de dnii directori BÁLINT-PATAKI József și SZABÓ Tibor.

La Ambasada României din Budapesta, studenții au fost primiți de dna consilier Crina PRUNARIU și dl. consilier Gheorghe STOICA.

Una dintre persoanele cele mai simpatizate a fost primarul general al Budapestei, dl. DEMSZKY Gábor, care, după ce a prezentat problemele cu care se confruntă capitala maghiară, a salutat inițiativa Ligii de a permite unor tineri români și maghiari din Tîrgu-Mureș cunoașterea nemijlocită a mecanismelor statului de drept, precum și exercițiul democratic în raportul cetățean-stat de drept.

La această ediție a Colegiului s-a inclus în program și o vizită în localitatea Jula (Gyula), unde studenții au fost primiți de Primăria orașului și la sediul Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria, pentru a se informa despre situația românilor din Ungaria, posibilitățile acestei comunități de a învăța la Liceul „Nicolae Bălcescu”, și despre funcționarea autogovernării românilor din Ungaria. (K. Gy)

Colegiul Democrației la Primăria orașului Gyula / Jula

A Demokrácia Kollégiuma

Tanulmányút Magyarországon

Október óta fűrkészgetjük a politika útvesztőit. Bukaresti látogatunk után nem a levegőváltás kedvéért ültünk buszra.

Többen közülünk nem láttak még élőben határórt, tehát komoly élménnyel kezdődött az utazás.

A tanulmányút első állomása Gyula volt, ahol meglátogattuk a Polgármesteri Hivatalt, s találkoztunk a helyi önkormányzat vezetőivel. A központi téma az ottani román kisebbség helyzete volt. Ezután meglátogattuk a „Nicolae Bălcescu” Középiskolát. Bebarangoltuk a várost, s alkalmunk volt elbeszélgetni a gyulai románokkal.

Budapesten már zsúfoltabb program várt. A Művelődési és Közoktatási Minisztériumban EGYED Albert osztályvezető fogadott, akivel a multikulturalitás romániai és szlovákiai megvalósulásáról beszélgettünk. Véleménye szerint úgy

Románia, mind Magyarország egy út elején áll, az előbbi részéről viszont kétféle nehézség merül fel: az előítéletek legyőzése és a kormányzási program megvalósítása. Szkepticizmusa után érdekes volt EÖRSI Mátyás külügyi államtitkárt hallgatni a két ország közti kapcsolatokról: szerinte nehéz lenne lesiklani a megkezdett útról, és egyik fél sem kívánja ezt.

Dr. KALTENBACH Jenő, országgyűlési biztos az 1995-ben bevezetett ombudsmani intézményről tájékoztatott, mely, amint mondta, a demokrácia fokmérője. Munkáját eredményesnek tartotta.

A Határon Túli Magyarok Hivatalában a romániai és a szlovákiai helyzet szakértői fogadtak. Mint elmondták, a létező négy közalapítvány által — melyeket a törvény szerint a magyar költségvetésből támogatnak — nem anyaországi magyarokat, hanem

más nemzetiségűeket is támogatnak.

A legnagyobb élményt DEMSZKY Gáborral, Budapest főpolgármesterével való találkozás jelentette, aki részletesen ismertette az Európai Önkormányzati Chartát. Szerinte Romániában erről még csak beszélnek, de mindent érdemes megtenni, hogy ennek a dokumentumnak az elveire következetesen alapot zanak Romániában is.

Az „örök ellenzéki” párthoz is volt alkalmunk ellátogatni. Itt NÉMETH Zsoltal, a FIDESZ Polgári Párt alelnökével találkoztunk, s most már persze mindannyian tudjuk a Magyar Narancs történetét.

Dióhéjban ez történt a magyarországi tanulmányutunkon. S miközben okosodtunk, sétáltunk a Halászbástyán vagy a Citadellán, megtekintettük belülről az Országházat... (B. K.)

Premianți în învățarea alfabetului toleranței

Copiii din grupul multiethnic care participă la realizarea programului „*Oglinzile democrației — forum pentru promovarea relațiilor interetnice*”, program care beneficiază de finanțare PHARE din partea Uniunii Europene și este coordonat de Marinela IOAN și Daciu BLEAU — au devenit deja o „Echipă” în care alfabetul toleranței este folosit cu ușurință în cadrul întâlnirilor, dezbaterilor și lunare desfășurate la sediul Ligii — Filiala Satu Mare.

Cele două întâlniri ale lunii mai au coincis cu două evenimente importante din viața municipiului de pe Someș: *Ziua municipiului Satu Mare* (14 mai) și sărbătorirea *Zilei Internaționale a Copilului*, reprezentând prilejul unor aplicații practice ale noțiunilor teoretice dobândite în cursul dezbaterilor despre ideea de libertate, despre existența și necesitatea eliminării prejudecăților legate de naționalitate, rasă, vîrstă, sex. Concret, întâlnirile din program au fost completate de concursurile

tematice de desen, cunoștințe despre națiunile europene, concursuri de interpretare (muzică și poezie) organizate în colaborare cu Fundația pentru Tineret și Inspectoratul Județean pentru Cultură. În cadrul acestor concursuri, copiii din grupul multiethnic au avut o evoluție frumoasă, dovedind imaginație în transpunerea artistică a ideii de toleranță. Au fost premiați copiii Adrian BOMBAR, SIPOS Yvette, BERECZKI Katalin și Adrian MENDREA, premiile constînd în cîte un *Atlas al Europei*. De altfel, fiecare copil din grupul multiethnic a primit un mic dar de 1 Iunie, constînd din rechizite școlare.

Întîlnirile lunii iunie au prilejuit, pe lîngă dezbaterile noțiunii de violență, a formelor de manifestare a acesteia și a cauzelor care o generează — o întîlnire cu tînăra Casandra NEMEȘ, cetățeană română cu rezidență în Canada, care a dialogat cu copiii despre libertățile democratice din acest stat

comparativ cu cele din România. Tot în cursul lunii iunie, grupul a efectuat o vizită la Muzeul de Artă Satu Mare, unde copiii au putut admira lucrările pictorului sătmărean Aurel POPP.

Ziua Schuman

Cu ocazia Zilei Europei a avut loc la sediul Ligii Pro Europa — Filiala Satu Mare o întîlnire specială a membrilor grupului multiethnic cuprinși în programul *Oglinzile Democrației*, întîlnire la care au participat și membri ai filialei. Lectorul Marinela IOAN a ținut o prelegere copiilor despre semnificația **Zilei Schuman**, după care le-au fost distribuite baloane și stegulețe purtînd însemnele Uniunii Europene. În continuare, profesorul Vasile SĂVINESCU a prezentat expunerea „*Muzica simfonică românească în context european*”. Expunerea a fost bogat ilustrată prin audiții din opera reprezentativă a compozitorilor români. (D. B.)

Forum ONG '97

La Palatul Parlamentului din București s-a desfășurat în organizarea CENTRAS (5-8 iunie) cea de-a patra ediție a **Forumului ONG** care a reunit reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, ai președinției, guvernului, autorităților locale, ai unor misiuni diplomatice, finanțatori, parlamentari, jurnaliști. S-au regăsit împreună asociații din 10 domenii, 120 organizații, peste 200 participanți angrenați în 6 teme de dezbateri, cu 43 paneliști și 32 ore de dialog.

Luminița PETRESCU, consilier de stat, a citit în deschidere mesajul președintelui Emil CONSTANTINESCU, iar Mihai HANAGIC, consilier de stat, a prezentat mesajul primului ministru Victor CIORBEA. O prezență activă a fost aceea a ambasadoarei Uniunii Europene, Karen FOGG.

Dorin TUDORAN, cunoscutul scriitor disident și militant civic, președintele CENTRAS, a prezidat lucrările sesiunii de deschidere. Redăm un fragment din alocuțiunea sa:

„Dezbaterile acestei a patra ediții a Forumului Organizațiilor Neguvernamentale vor trebui să ne spună, printre altele, *ce, cum și cît* s-a schimbat în viața societății civile românești în anul care s-a scurs de la ultima noastră întîlnire. Deși în agenda ediției de acum sînt formulate altfel decît anul trecut, în esență, întrebările fundamentale la care trebuie să răspundem rămîn aceleași. Totuși, față de ediția anterioară a

Forumului, astăzi se înregistrează o diferență. Ea a fost determinată de rezultatul alegerilor parlamentare de anul trecut: șeful statului și cel al executivului sunt personalități ce se mîndresc de a fi venit înspre putere dinspre nuclee puternice ale societății civile. Amintesc aici și acum acest lucru, fiindcă unul din adagiile cunoscute ale științelor politice sună astfel:

»*Puterea este egală cu forța înmulțită cu situația*«. Puterea societății civile românești ar trebui să fie astăzi mai mare decît în urmă cu un an, și pentru că situația s-a schimbat. Este o diferență semnificativă. (...) Evident, șase luni de existență a ceea ce putem numi generic *Administrația Constantinescu* este o perioadă prea scurtă pentru a cîntări cît de mult a făcut noua putere spre a determina transformarea unui antagonism surd într-o colaborare bazată pe principiile complementarității. Totuși, ar trebui să fie un interval suficient de elocvent pentru a ne dumiri dacă întrebarea pe care ne-o puneam în urmă cu un an - » *în ce etapă se află războiul semantic neguvernamental-antiguvernamental*« - își mai justifică prezența și în agenda Forumului ce începe astăzi”. (S. E.)

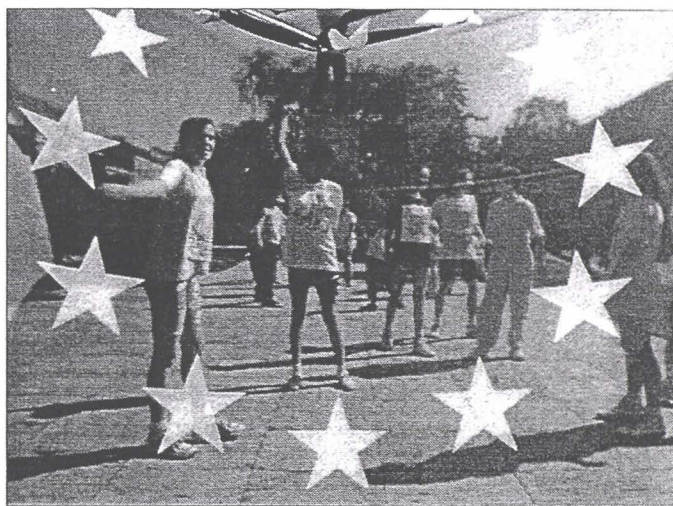

Zilele Europa Napok

Stau și cuget, ce să scriu despre **Zilele Europei**, despre zilele pe care noi singuri le-am dedicat, de bună voie și nesiliți de nimeni, *continentului* de care — indiferent dacă recunoaștem sau nu — am fost ruți atîta amar de vreme, *sistemului de valori* pe care n-am ajuns decît să le bănuim, idealizîndu-l, *personalităților* care, pierzîndu-și conturul aspru în ceața istoriei ultimelor decenii, au devenit semizeii manualelor școlare. Și odată cu trecerea anilor tot mai mult ne dăm seama că acești „semizeii” nu de mult fuseseră doar păcătoși în carne și oase asemenea nouă, că acele valori nu sînt mare minune, ci doar un fel de „zece porunci” adaptate epocii și întrucîtva mai puse în practică, iar continentul nu este decît o peninsulă care nu poate concura vreun altul, nici prin dimensiune, nici prin bogăție. Și totuși. Acest continent numit Europa, prin personalitățile pe care le-a dat lumii, a creat un sistem de valori clădite inclusiv pe *cele zece porunci*, care străbate Terra în lung și-n lat, făcînd istoria.

Cu toate acestea, cînd trebuie să scriu, oarecum la modul festiv, despre Zilele Europei, nu pot să nu-mi aduc aminte de articolele de gazeta de perete dedicate ba lui 23 august, ba lui 7 noiembrie, ba lui 1 decembrie, care cu cît erau mai lipsite de har și haz, erau mai adecvate scopului. Fiecare din acestea vrînd să eternizeze o victorie a *unuia* asupra *celuilalt*, fiecare monument festiv cuprinzînd în mod inevitabil și tifla arătată celui rămas mai prejos. **Ziua Schuman** este poate una dintre puținele aniversări care nu exprimă o victorie a *unuia* prin înfrîngerea *celuilalt*, o

bucurie a *unuia* prin inevitabila tristețe a *celuilalt*, ci o *izbîndă comună* care are cîștigători fără a avea perdanți. Ziua Europei este ceea ce se cheamă în mod curent un *moment istoric*. Și mă întreb: dacă putem sărbători cu mîndrie patriotică toate momentele istorice în care „eroii **noștri**” i-au cotonogit cu neasemuită vitejie pe „eroii **lor**”, iar văduvele și orfanii noștri pot juca de bucurie că eroii noștri i-au pus cu botul pe labe pe eroii văduvelor și orfanilor lor — care evident trebuie să fie cît mai numeroși —, atunci de ce n-am putea vărsa cel puțin cîteva lacrimi de jalnică bucurie festivă pentru că unei miniscule părți a lumii și omenirii, într-un moment de iluminare divină, i-a trecut pojarul de eroism și și-a adus aminte de rostul biblic care i-a fost hărăzit pe Pămînt: *iubirea aproapelui?* Amin. (Sz. E.)

Spre o Europă unită

La data de 8 mai a avut loc în cadrul *Zilelor Europa Napok* conferința publică „*Uniunea Europeană — ultimele evoluții și perspective de viitor*”, susținută de Edith MÜLLER (Germania), membră a Parlamentului European.

Publicul prezent în Sala Mică a Palatului Culturii s-a interesat mai ales de șansele României pentru integrarea în Uniunea Europeană. În viziunea d-nei MÜLLER, în vederea integrării țărilor centrale și est-europene, trebuie să fie pregătită atît Uniunea Europeană și țările membre ale Uniunii, cît și țările aspirante. Exemplul cel mai elocvent prezentat s-a referit la situația agriculturii. Pentru a evita supraproducția alimentelor, care ar duce la falimentarea producătorilor, Uniunea Europeană subvenționează

agricultura ca să *nu producă prea multe alimente*. Această subvenție este posibilă pentru acele țări, în care ponderea agriculturii nu este de dimensiunea celei din Polonia sau România. În momentul actual, în multe țări membre ale Uniunii Europene, cetățenii nu ar accepta sacrificii materiale pentru aderarea noilor membri.

În aceste condiții, politica de lărgire trebuie să fie foarte bine pregătită, pentru a evita șocurile care se pot produce atît în țările membre, cît și în țările aspirante.

Totuși, conferințara și-a manifestat optimismul în legătură cu lărgirea structurilor europene, care, chiar dacă nu se va desfășura în acest secol, va rămîne unica soluție de a face față provocării viitorului.

(H. I.)

Edith Müller

Drepturi lingvistice

Cu ocazia Zilelor EUROPA Napok, la 20 mai a avut loc atelierul intitulat „Standarde europene pentru garantarea drepturilor lingvistice”, organizat în cadrul proiectului Biroul pentru Drepturile Omului, finanțat de Uniunea Europeană prin Proiectul PHARE.

Existând o divergență în acest sens între Primărie și Prefectură, prilejul a fost folosit și pentru a încerca o mediere a acestui conflict.

Din partea Ligii PRO EUROPA s-au prezentat tratatele internaționale cu privire la drepturile lingvistice ale minorităților etnice. Primarul FODOR Imre a explicat măsurile luate în municipiul Tîrgu-Mureș, menite să respecte aceste prevederi: cu ocazia concursului de ocuparea unor posturi de relații cu publicul, s-au admis persoane care cunosc atât limba română, cât și limba maghiară — fără de care nu se poate vorbi de bilingvism față de cetățenii orașului. Din punctul de vedere al Prefecturii Mureș — reprezentată prin Raluca MATEESCU și Camelia PĂRUȚIU de la Serviciul de integrare europeană (la dezbateri nu a

participat prefectul Dorin FLOREA) — prin această măsură „Primăria a ajuns cu câțiva pași în fața legislației” — ceea ce, avînd o Constituție care acordă prioritate tratatelor internaționale față de legile interne, nu a fost o declarație prea oportună — dar, într-adevăr, legislația română s-a schimbat în acest sens doar cu câteva săptămîni după măsura luată de Primăria Tîrgu-Mureș. Oricum, Primăria nu putea să angajeze un personal pentru „trecut”, ci doar pentru „viitor”, propunerile de modificare a Legii administrației locale fiind deja cunoscute la aceea vreme.

Deși reprezentanții Prefecturii au susținut în continuare existența unei „ilegalități” prin care persoanele care s-au prezentat la concurs pentru ocuparea posturilor de relații cu publicul au fost supuse unui examen de limbă maghiară (dar nu au contestat „legalitatea” examenului de limbă germană și engleză!), la urma urmei Prefectura nu a înaintat o contestație privind organizarea concursului, deși declarațiile de presă anterioare, destul de belicoase, dovedeau această intenție. (H. I.)

Un cros pentru Europa

Crosul PRO EUROPA, la a patra ediție, a devenit o manifestare sportivă îndrăgită și mult așteptată atât de tîrgumureșeni, cât și de veteranii — dar nu numai — atletismului românesc.

Concursul din 11 mai a adunat un număr de peste 350 de participanți și un public și mai numeros de suporteri. Cel mai vîrstnic alergător, BOTOS Zsigmond, în vîrstă de 84 de ani a sosit din București, iar cel mai tînăr, Cristian CRIȘAN, de 5 ani, a reprezentat „culorile” orașului Tîrgu-Mureș. Câștigătorul și campionul absolut al tuturor categoriilor a fost Gheorghe TOMOIAGĂ din

Sibiu, care a sosit primul după cei 5 km, alergați pe străzile orașului — cînd „în sus” (strada N. Grigorescu), cînd „în jos” (strada Bolyai F.). În cele 16 categorii de vîrstă și sex, primii trei au primit premii și medalii, primii zece plachete, iar toți participanții diplome.

Ce aduce nou un astfel de cros în viața orașului? Oferă un eveniment deosebit, la care se participă lejer, detașat, în pantaloni scurți, fără încrîncenare, în normalitate. O serbare a celor care iubesc sportul, mișcarea. Satisfacerea dorinței unei mase largi de a participa la o manifestație dedicată Europei. (H. I.)

Crosul Pro Europa la a IV-a ediție — sosirea studenților de la UMF

Pan-Europa

Lansarea primei ediții în limba română

În cadrul manifestărilor dedicate Zilelor Europa Napok, la data de 9 mai a.c., cu ocazia Zilei Schuman, în Sala Mică a Palatului Culturii a avut loc lansarea primei ediții în limba română (traducerea Mircea Suhăreanu) a cărții „Pan-Europa” de Richard Coudenhove-Kalergi. Cartea publicată în 1923 este o lucrare fundamentală a mișcării paneuropene.

Lansarea s-a bucurat de prezența dnei contese Walburga DOUGLAS von HABSBURG, secretar general al Mișcării Pan-Europene Internaționale, a dlui primar FODOR Imre, a dlui viceprimar ORBÁN Dezső și a altor personalități din județ. Prezența a fost numeroasă, publicul fiind interesat de felul în care autorul, contele Coudenhove-Kalergi — fost diplomat austriac, fondator al Uniunii Pan-Europene și vizionar al creării Consiliului Europei — vizualizează o situație care abia în ziua de astăzi a început să se materializeze. „Volumul constituie un manifest-eseu, un îndemn, o colecție de premoniții” a afirmat dna Smaranda ENACHE, copreședintă a Ligii Pro Europa, prefațatoarea volumului.

Alocuțiunea contesei Douglas a subliniat începuturile ideii unei Europe unite, felul în care ea a evoluat pe parcurs. Mișcarea pan-europeană, concepută ca o mișcare de masă, s-a înfăptuit destul de tîrziu, de altfel așa cum prevedea și autorul: „Dacă o idee va fi utopie sau realitate, aceasta depinde de obicei de numărul și forța susținătorilor ei. Atît timp cît în Pan-Europa cred cîteva mii de oameni — ea va rămîne o utopie; cînd milioane vor crede în ea, va deveni un program politic. Cînd sute de milioane vor adera la ea, ea se va înfăptui.”

(M. I.)

Culture and Reconciliation in South-Eastern Europe (Thessaloniki, 26-29 iunie)

O reuniune de o rară substanțialitate, organizată de "Association for Democracy in the Balkans" cu sediul la Thessaloniki, a reunit universitari, politologi, diplomați, reprezentanți ai unor organisme internaționale și organizații neguvernamentale, într-un dialog cu implicații deosebite pentru regândirea Balcanilor, rebotezați în chiar titlul reuniunii. Tematica a cuprins: imaginea de sine, redefinirea miturilor, moștenirea otomană, fantomele balcanilor și fanteziile Occidentului, contribuția culturii la reconciliere, rolul economiei în stabilizarea zonei, motivațiile marilor puteri, statele naționale și minoritățile lor.

Printre nume, unele din cele mai cunoscute în expertiza asupra acestei regiuni: ambasadorul Richard SCHIFTER, John

BRADEMAS, Misha GLENNY, Carl BILDT, Matt NIMETZ, Maria TODOROVA. Din România au participat domnul Andrei PIPPIDI și semnatară acestor rânduri. Conferința a fost și prilejul de a lansa inițiativa fondării la Salonic a "Centrului pentru Democrație și Reconciliere în Europa de Sud-Est", a cărei menire principală va fi să reunească resursele umane regionale într-un efort comun de consolidare a stabilității balcanice. În încheierea întâlnirii, o întreagă emisiune a TV3 din Grecia, 90 minute în direct, au fost consacrate discutării rezultatelor reuniunii. Am avut privilegiul de a fi una din panelistele emisiunii alături de Carl BILDT, John BRADEMAS, Matt NIMETZ și Nikos EFTIMIADIS, unul din cei mai importanți oameni de afaceri ai provinciei grecești a

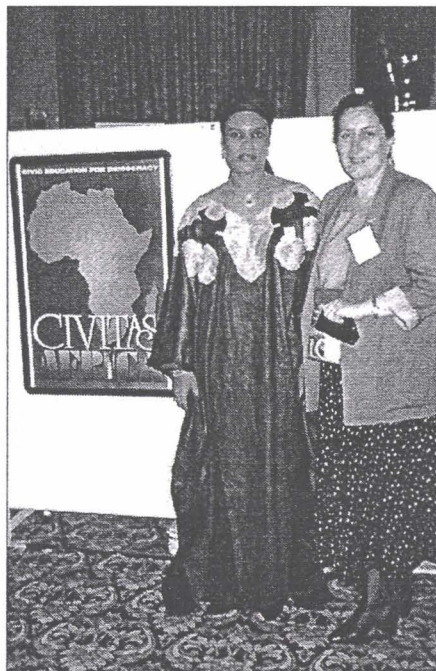
Macedoniei, sufletul, alături de Costa CARRAS, al conferinței. Unul din momentele deosebite ale conferinței a fost prilejul de faptul că *Thessaloniki este în acest an capitala culturală a Europei*, eveniment care a ocazionat realizarea unei expoziții excepționale: pentru prima oară s-a expus public tezaurul de la Muntele Athos pe care participanții l-au putut admira integral. Piese de mare valoare provin și din spațiul Principatelor Române, ilustrând relațiile strânse cu locul privilegiat al ortodoxiei. (S.E.)

Smaranda Enache a fost aleasă în Comitetul Executiv al Centrului pentru Democrație și Reconciliere în Europa de Sud-Est, care urmează să fie inaugurat în ianuarie 1998, la Thessaloniki.

Conferință

CIVITAS-AFRICA

Africa de Sud, Pretoria, 10-16 mai 1997. O sută douăzeci de participanți din 15 țări africane, Europa, Asia și SUA la conferința dedicată contribuției educației civice la dezvoltarea democrației și pluralismului, au practicat la un amplu dialog. Experiența Africii de Sud în trecerea pașnică la un regim democratic a constituit tema centrală. Această țară, ieșită dintr-un lung regim de apartheid, cunoaște în prezent 11 limbi oficiale vorbite de trei mari comunități rasiale: africană, asiatică și europeană, divizate fiecare în zeci de subgrupe, de culturi și limbi diferite. O constituție nouă și instituții reformate încearcă să regleze conviețuirea armonioasă a acestui aiuritor conglomerat uman. Țara este totodată un experiment care ar putea deveni sursă de inspirație pentru întreaga Africă, continentul celor mai dramatice contraste. Voința politică, prezența providențialului Nelson MANDELA, puternice asociații civice, ecumenismul practicat cu naturalețe, extrema bogăție — din

Fatima ABDULRAHMAN (Nigeria)
și Smaranda ENACHE

păcate și extrem de neuniform repartizată —, sînt factori favorabili macrostabilității. Conferința CIVITAS, organizată de USIA, a relevat încă o dată actualitatea

dezbaterii asupra clivajului dintre particular și universal. Nu puține guverne sau oficialități africane consideră tot mai mult că civilizația de tip european care le-a fost impusă în perioada colonială le este profund străină. Concluziile reuniunii au marcat câteva puncte de consens: *a acorda prioritate redescoperirii propriilor tradiții nu poate însemna abandonarea principiului universalității drepturilor omului*, cultura locală și civilizația globală pot coexista armonios, democrația și pluralismul nu pot exista în afara prosperității economice și a voinței politice, educația civică a devenit o prioritate politică, în absența ei democratizarea rămîne la nivelul declarativ, sau în cel mai bun caz o atitudine care nu privește decît elitele. La cererea organizatorilor, semnatară acestor rânduri a condus atelierul dedicat *formării tinerilor lideri politici*. Experiența Colegiului Democrației inițiat și susținut de Liga Pro Europa de peste trei ani a fost extrem de apreciată de cei prezenți. (S.E.)

Transilvania

Impulsuri europene în România

Este Transilvania fereastra „europeană” a României? A dispărut Transilvania tradițională? Ce valori regionale de pluralism cultural, lingvistic și confesional propune Transilvania? Ce modificări (pierderi) a produs Transilvania (României) emigrarea în masă a sașilor? Există condiții juridice și politice pentru revenirea unora din cei care au emigrat sau cel puțin participarea lor ca investitori la relansarea economică a României? Acestea și multe alte întrebări au constituit osatura unei reuniuni găzduite între 23–25 mai la Bad Boll, lângă Stuttgart, de Evangelische Akademie Bad Boll. Alături de comunitatea locală și numeroși sași stabiliți în Germania, au fost prezente oficialități federale și diplomați ai Ambasadei României (Nikolaus Kleininger și Nicolae Trandafir). Printre invitații din România care au prezentat referate sau au condus ateliere de lucru s-au aflat: dr. Paul Philippi, Gabriel Andreescu, Kolumbán Gábor, Victor Neumann, Gerhard Möckel, Peter Weber, Anca Hanna Derer și subsemnata. A fost citit referatul lui Vasile Burtea care nu a putut fi prezent personal.

Phare-Lien

Spectacolul tineretului din Ceuășu de Cîmpie

La începutul lunii mai, membrii activi ai asociației LIENS și-au propus din nou să pună în practică proiecte ambițioase, unul din acestea fiind realizarea unor manifestări cultural-distractive în comuna Ceuășu de Cîmpie — manifestări avînd ca scop revitalizarea vieții culturale a unei comunități întregi, cu participarea voluntară și motivată a cît mai multor tineri și nu numai, din cele 8 sate ale comunei. S-a propus realizarea unui spectacol itinerant, prezentat în toate satele comunei, a unui mare concurs de desene între sate, cu participarea copiilor aparținînd diferitelor comunități. S-a început prin reuniuni, la care au fost invitați și au participat reprezentanți ai instituțiilor de învățămînt din satele comunei. Ei și-au exprimat acordul în realizarea proiectului, contribuind la sensibilizarea copiilor și a tinerilor. Primăria comunei a încurajat de la bun început inițiativa.

Nucleul format în cadrul asociației i-a făcut pe tinerii din Ceuășu să înțeleagă, că participarea lor va fi un îndemn pentru tinerii din alte sate. Au înțeles, că doar asumîndu-și responsabilități, și lucrînd împreună vor putea realiza ceea ce își propun.

Punerea în scenă a unei piese de teatru a fost realizată cu ajutorul financiar

al regizoarei Fabienne TUAL. Specialistul în sonorizare și iluminat, Didier BRUN a ținut un stagiul de formare în utilizarea materialelor de sonorizare și de iluminat unor tineri șomeri din sat. În mai puțin de două săptămîni, prin voință și prin muncă susținută, într-o atmosferă convivială, spectacolul feeric „Iris sau Visul Unei Nopti Furtunoase” era gata pentru premieră, pe data de 14 iunie, în satul Cîmpenița. Ecoul spectacolului a răsplătit emoțiile și străduința tuturor celor care au contribuit la realizarea unei atmosfere de sărbătoare.

La concursul de desene au participat un număr impresionant de copii. Premiile oferite au fost pe măsură, datorită organizațiilor partenere care au sprijinit manifestările: Liga Pro Europa, Fundația Caritatea, Centrul Focus Eco și Parohia Reformată din Ceuășu de Cîmpie.

Toate aceste activități vor avea o continuitate în anii viitori, tinerii se vor alătura pentru plăcerea de a realiza ceva frumos, împreună.

***

La data de 19 iunie a.c., la Casa Agricola 2000 din Ceuășu de Cîmpie, s-a organizat conferința de presă care a marcat închiderea proiectului Phare Lien

Reușita întîlnirii s-a datorat, dincolo de nivelul discuțiilor și ambianța pastorală, angajamentului total al Hannelorei Baier (traducătoare totodată) și directoarei Centrului, Godlind Bigalke.

(S. E.)

* * *

„Rumänien ist zu einem erfreulichen Hoffnungsfall im europäischen Südosten geworden. Durch einen Grundlagenvertrag mit Ungarn und die Bildung einer demokratisch-pluralistischen Regierung Ende 1996 ist eine schnelle Integration in die europäischen Strukturen wahrscheinlicher geworden. Nun kommt es darauf an, wie gut es gelingt, die eigene Gesellschaft aktiv am Umbau teilhaben zu lassen, dabei die vielfältigen Potentiale des Landes zu nutzen und die übrigen europäischen Nationen von deren Nachhaltigkeit zu überzeugen. Die Einladung der Regierung an die abgewanderten Rumäniendeutschen zur Rückkehr ist ein Vertrauenssignal.

Historisch hat Transilvanien oft eine Brücke zu Mitteleuropa gebildet. Auch heute könnten von dort Impulse für die Bildung einer demokratischen Zivilgesellschaft, von dezentralen Wirtschaftsmodellen und von ökumenischer Kreativität in Rumänien ausgehen. Die Tagung soll Initiativen dazu aufspüren und anregen.” (Din pliantul reuniunii)

„Métiers” cofinanțat de Uniunea Europeană și de asociația franceză Europa SOS Roumanie în colaborare cu Liga Pro Europa. Au fost prezenți președintele asociației franceze, dl. Jean Michel TE-NEUR, coordonatoarea proiectului, d-na Marie-Lise FORTON, d-na Smaranda ENACHE din partea Ligii PRO EUROPA, și membrii asociației LIENS, asociație creată în urma acestui proiect, recunoscută juridic în luna iunie. Au răspuns invitației dl. viceprimar al orașului Tîrgu-Mureș, ORBÁN Dezső, primarul comunei Ceuășu de Cîmpie, dl. Augustin TOGĂNEL, președintele Fundației Agricola 2000, dl. dr. Constantin FLOREA, reprezentanți ai mass-mediei. Au fost expuse numeroase fotografii realizate pe parcursul proiectului.

Pentru membrii Asociației LIENS, momentul a constituit o perioadă de început, cu activități și proiecte de viitor. Unul din obiectivele viitorului apropiat este pregătirea și desfășurarea proiectului de îmbunătățire a relațiilor interetnice „Prietenia”, realizat de Fundația Agricola 2000 în parteneriat cu Asociația Liens și finanțat de Fundația Soros, Fundația Roi Baudouin și Fundația Culturală Europeană, proiect ce se va desfășura la Ceuășu de Cîmpie, în perioada verii.

(G. I.)

De la procesul politic „Biserica Neagră” — Braşov la ctitorirea de la Turnișor

În intervalul a numai două luni, prestigioasa asociație *Evangelische Akademie Siebenbürgen*, condusă de pastorul Gerhard MÖCKEL, a organizat două manifestări încărcate de semnificații: o rememorare a unui trecut sumbru — procesul politic al „lotului Bisericii Negre” — și o deschidere spre viitor — așezarea pietrei de temelie a Centrului de Întâlniri și Dialog de la Turnișor, lângă Sibiu.

Totodată, va fi nevoie de multă verticalitate pentru a discerne între foștii deținuți politici și pentru a evita ca, în numele procesului comunismului, să nu asistăm la reabilitarea altor totalitarisme.

TURNIȘOR, 14 iunie 1997. În prezența Ambasadorului Germaniei și a Consulului General, a reprezentanților Forumului Democrat German, ai familiei Von Haefen și a unui numeros public, în grădina bisericii evanghelice, după slujba religioasă în care s-au rostit și scurte alocuțiuni, a fost pusă piatra de temelie a unui așezământ care va deveni, speră soții Gerhard și Dorothea MÖCKEL, și noi odată cu dînșii, *un centru de reconciliere și dialog interetnic și interconfesional transilvan*. Nu este prea obișnuit să asistăm în ziua de azi la ctitoriri săsești. Majoritatea lor au emigrat, iar mulțimea de clădiri rămase necesită ele în primul rînd restaurări. Totuși, gestul Academiei Evanghelice are conotații importante: el poate fi decodat ca un mesaj de optimism, acela că sașii au din nou un rost, o rațiune de a construi în Transilvania. Numele așezământului nu este nici el împlător. *Hans Bernd von Haefen* a fost între 1938-40 diplomat german la București. A cunoscut și iubit Transilvania, și îndeosebi Biserica Evanghelică. În Germania a făcut parte din mișcarea de rezistență împotriva regimului național-socialist, devenind membru al „Cercului Kreisau” din jurul lui James Graf VON MOLTKE. După eșuarea atentatului asupra lui Adolf Hitler, a fost condamnat la moarte și executat. (S.E.)

dea răspuns la întrebările formulate de organizatori: Cum privim retrospectiv acest proces? Scrișnim din dinți, ne manifestăm frustrarea prin urlete? Înjurăm-pe cine? Atribuim vina cuiva? Poate ne învinuim reciproc? Ne mai este frică de cei care ne-au chinat atunci? Trebuie să ne căim pentru ceva? Putem ierta — pe cine? *Se poate naște din suferință binecuvîntare?*

Cei chemați să răspundă au fost foștii deținuți, majoritatea stabiliți în Germania, ca și invitații din România, aflați în dialog atît în sala festivă a Liceului Honterus, din imediata apropiere a splendidei Biserici Negre, cît și în cadrul unei dezbateri publice, la care a participat, cu un cuvînt substanțial, Ana BLANDIANA. Demnitățile victimelor a fost marcată prin absența oricărui ton revendicativ, a oricărei dorințe de răzbunare. Din partea lor, dacă am înțeles bine, speranța ar fi ca aceste crime să nu fie date uitării. Societatea românească nu mai poate continua să se comporte amnezic. Procesul Bisericii Negre, ca și celelalte procese politice, trebuie să intre în conștiința publică, în manualele de istorie. Nici discuția despre vinovățiile reprezentanților poliției politice nu poate fi eludată la infinit.

Educație

Închiderea anului școlar în Valea Rece

La data de 21 iunie a avut loc festivitatea organizată cu ocazia încheierii primului ciclu al programului educațional cu copii din zona Valea Rece, organizată de Fundația OASIS de Ecologie Umană, în colaborare cu Comitetul ecumenic „Misiunea pentru romi”, la capela catolică din acest mic cartier al orașului.

Copiii, de la vîrsta preșcolară pînă la 14 ani, au prezentat un program de poezii, cîntece și dansuri, după care cei invitați — din partea LPE participînd HALLER István — au putut vizita expoziția de caiete și desene ale copiilor.

Programul educațional al Fundației OASIS oferă posibilitatea celor de vîrstă preșcolară de a se obișnui cu creioanele, caietul, orele; cei de vîrstă școlară au primit un ajutor în însușirea materiilor; iar cei care au abandonat școala au avut posibilitatea de a-și continua studiile.

(H. I.)

BRAȘOV, 2-4 mai 1997: Suferința se poate transforma în binecuvîntare?

Procesul comunismului continuă în sfera societății civile. La deja cunoscutele eforturi ale Alianței Civice se adaugă noi și necesare nuanțări. Dacă există încă în unele cercuri convingerea, chiar ofensiva propagandistică, conform căreia comunismul a făcut victime aproape exclusiv între români, minoritarii fiind adesea menționați doar în postură de călăi, întîlnirea de la Braşov a dezvăluit ravigiile pe care securitatea - poliția politică a comunismului românesc - le-a făcut într-o importantă comunitate transilvană, cea a sașilor. Procesul „Biserica Neagră” a condus la condamnarea pentru vini imaginare (înființarea unui cerc cultural săsesc, a unui grup de muzică și dansuri săsești) a douăzeci de intelectuali sași, în frunte cu protopopul Konrad MÖCKEL, la pedepse nemăsurat de dure, între 6 și 30 ani (pe viață). Iată ce aflăm din fragmentele reluate din *Siebenbürgische Zeitung* în pliantul reuniunii: *»În perioada 18-21 noiembrie 1958 a avut loc la Braşov, în vechea clădire a tribunalului, procesul unui grup de 20 sași transilvăneni, reprezentanți a două generații. Acest proces, ca de altfel și celelalte procese senzaționale intentate în anii 1958 și 1959 în Transilvania unor grupuri de germani (Procesul scriitorilor, Procesul Lacului Sf. Ana, Procesul Prejbe), precum și procesele individuale, au influențat toate în mod hotărîtor destinul și viitorul sașilor transilvăneni, în sensul că le-au întărit intenția de a emigra. Seria proceselor din acești ani reprezintă, nu numai în istoria postbelică a sașilor transilvăneni, o perioadă cu adevărat unică. (...) Revoluția populară din Ungaria din octombrie și noiembrie 1956 nu a condus la neliniști în România. Cu toate acestea s-a folosit ocazia pentru înlăturarea „dușmanilor de clasă” și pentru aplicarea unei „surdine” minorităților naționale«.*

Simpozionul de la Braşov urma să

Libertatea religioasă

În zilele de 12-13 mai a avut loc la Tîrgu-Mureș seminarul cu tema „*Libertatea religioasă — factor de stabilitate socială*”, organizat de *Asociația Conștiință și Libertate*.

Subiectele discutate, în afara temei principale, au fost: conceptul de libertate religioasă, relația biserică-puterea locală, mecanisme de apărare a drepturilor și libertăților religioase, principiile relațiilor interconfesionale.

Participanții, reprezentanții diferitelor culte din oraș și ai unor organizații neguvernamentale, au considerat că garantarea libertății religioase este de o necesitate absolută în a asigura stabilitatea societății românești.

S-a ajuns la concluzia că toleranța nu mai este o noțiune actuală, această fază a fost depășită, existînd deja o recunoaștere și înțelegere reciprocă. Pentru viitor, trebuie clădit un sistem de solidaritate dintre toate bisericile, ceea ce, în mod evident, va întări societatea, făcîndu-i pe membri bisericilor să înțeleagă că în ciuda diferențelor ideologice, în cadrul diferitelor confesiuni, există același fond de umanism și de dorință de a face bine.

În privința noțiunii de prozelitism sau în legătură cu învățămîntul religios din școli, părerile nu au fost atît de unanime, dar în ciuda unor divergențe de idei, s-a arătat o mare dorință de comunicare între biserici. (H. I.)

Imaginea pozitivă a romilor

Consiliul Europei a organizat între 26-28 iunie a.c. la Budapesta un seminar internațional cu titlul „*Imaginea romilor și acțiuni pozitive*”, la care Liga PRO EUROPA a fost reprezentată de HALLER István.

Dezbaterile au început cu un exemplu paralel: construirea imaginii afro-americanilor din SUA, începînd cu sfîrșitul anilor '60. Imaginea receptată de tineret, prin idolii lor din domeniul sportului și al muzicii, combinat prin prezența aproape „obligatorie” al unui avocat, medic, polițist, procuror de culoare în filmele americane, a făcut ca generația de azi să nu aibă resentimentele părinților față de această comunitate.

Participanții romi au susținut ideea că ceea ce un ne-rom percepe ca o imagine pozitivă, nu este întotdeauna pozitiv pentru comunitatea de romi, și invers. Comunitatea „gadjo” nu este pregătită să accepte o imagine pozitivă, din moment ce cei cîțiva intelectuali din sinul comunității de romi, care s-au „integrat”, sînt în continuare respinși. „*Eu am renunțat la ceva, în speranța să cîștig respectul ne-romilor. Dar dacă pînă acum am fost considerat doar un «nespălat», acum sînt considerat un «nespălat» care pe deasupra este și periculos*” — a declarat un rom din Cehia.

O cultură care are doar caracter rural (determinat prin folclor), transmis numai pe cale orală, este deosebit de fragilă în fața fenomenului de integrare, care se poate transforma în astfel de condiții în asimilare.

Reprezentanții „tradiționaliști” au susținut ideea că orice modificare în structura societății poate avea consecințe

tragice. În comunitățile de romi, educația este sarcina mamei, ea transmite cultura moștenită, de ea depinde practic perpetuarea culturii. Conform unui participant din România, o ridicare a femeii din situația ei dependentă de soț, realizarea egalității între bărbat și femeie prin care mama ar deveni și ea angajată cu opt ore de lucru, ar distruge complet tot ce au păstrat de mii de ani generații de romi. „*Dacă vrei, să obții un fruct mai plăcut, soluția bună nu este de a umbla la rădăcinile pomului. În natură orice schimbare bruscă provoacă tragedii. Sînt de acord cu schimbarea, dar ea trebuie să fie lentă, ca să nu pierdem ceea ce am părăsit să păstrăm pînă azi*” — a continuat ideea.

În mod inevitabil, în cursul istoriei, fiecare grup etnic și-a modificat obiceiurile, tradițiile, optînd pentru variantele mai viabile de existență. Prin emanciparea femeii, de exemplu, poate au pierdut ceva copiii, în schimb a cîștigat societatea — totodată s-a transformat și sistemul educațional, pentru a reduce la minim pierderea.

Integrarea romilor este o necesitate pentru ne-romi, doar astfel existînd șansa de a „scăpa” de pericolul instabilității sociale provocate de un grup defavorizat, sărac, cu delinvență mai ridicată. La fel, este o necesitate și pentru romi, în vederea eliminării marginalizării acestei etnii, pentru a-i oferi șanse egale de dezvoltare, de a elimina pericolul dispariției culturii.

Condiția acestei integrări este înțelegerea și acceptarea mentalității romilor — și multă răbdare. Orice acțiune pripită poate să declanșeze efecte nedorite. (H.I.)

BIBLIOTECĂ

Noi intrări în biblioteca LPE

CULTURĂ

- Maria Gurzău Czeglédi: *Nunta la românii din Ungaria*

ISTORIE

- Victor Neumann: *Istoria evreilor din România*
- *Analele Sighet Anul 1946 — începutul sfîrșitului*
- Lucian Boia: *Istorie și mit în conștiința românească*
- J. Ortega Y Gasset: *Spania nevertebrată*
- Ted Anton: *Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu*
- Sorin Mitu: *Geneza identității naționale la români*

POLITICĂ

- H. R. Patapievici: *Politice*

DICȚIONARE

- *Dicționarul operelor filosofice românești*
- *Magyar Nagy Lexikon II-IV*

FEMEI

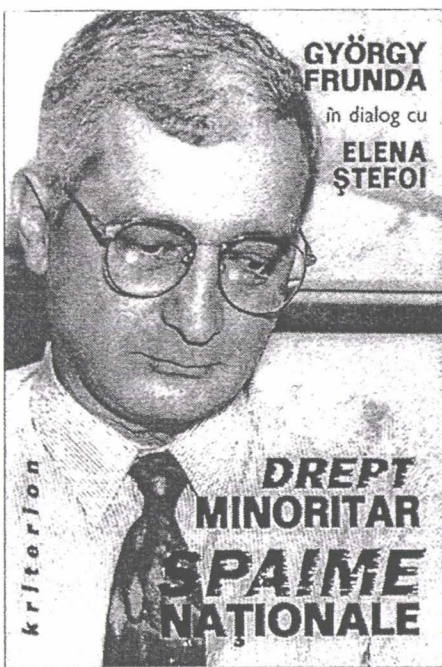
- *Gen și educație*
- *Gen și societate*

PERIODICE

- *Index on Censorship* Nr. 3/97
- *Warreport: Rebuilding Bosnia*
- *East European Constitutional Review: Constitutional Courts on Trial*
- *NZZ-Folio* nr. 3 și 4/1997
- *Schritte in Offene* nr. 3 și 4/1997
- *Die Neue Gesellschaft Frankfurt Heft* nr. 3 și 4/1997
- *Revista română de drepturile omului* nr. 13, 14/1997

(M. I.)

Lansare

Smaranda ENACHE și SZÁSZ János au lansat la Tîrgu-Mureș la 19 iunie în prezența autorilor și a unui numeros public, cartea-interviu a **Elenei ȘTEFOI** cu **György FRUNDA** („Drept minoritar-spaime majoritare”, Editura Kriterion 1997). Volumul reconfirmă și nuanțează percepția publică despre senatorul Frunda, primul maghiar candidat la președinția României: un profil de politician proeuropean, pus totodată în serviciul propriei comunități și al parteneriatului româno-maghiar. (S. E.)

La 30 mai s-a semnat la Köln contractul de colaborare între Liga Pro Europa și Fundația Heinrich Böll, avînd ca obiect finanțarea proiectului „Centrului Intercultural” pentru perioada 1997-1999.

Info PRO EUROPA

NEWSLETTER OF THE PRO EUROPE LEAGUE NR. 5-6/1997

CONTENTS:

- P. 1:** *A Romanian and Hungarian Spring in Tîrgu-Mureș* — a visit of Árpád Göncz and Emil Constantinescu in Tîrgu-Mureș.
- P. 2:** *Calendar* — a synopsis in Romanian and Hungarian of the PEL's main events in May and June.
- P. 3:** *Intimidation of Journalists* — the PEL's Human Rights Office's press release regarding the campaign of intimidation against local media representatives; *The Civil Society in Transition* — an opinion regarding the general situation of the civil society.
- P. 4:** *The College of Democracy in Budapest* — a presentation of the training session at governmental institutions in Budapest.
- P. 5:** *Winners in Learning the Alphabet of Tolerance* — a short description of the Satu Mare's branch program financed by Phare Democracy; *Schuman Day* — a meeting organised to celebrate the Schuman Day by the Satu Mare branch; *NGO Forum* — a presentation of the fourth edition of the NGOs' Forum by Centras.
- P. 6:** *The Europe's Day*: third edition — a short description of a series of events dedicated to the foundation of the Council of Europe and the famous Schuman declaration; *Towards a United Europe* — a presentation of the conference on European integration held by Edith Müller, Member of the European Parliament.
- P. 7:** *Linguistic Rights* — a short description of the round table regarding the linguistic rights organised by PEL's Human Rights Office; *A Race for Europe* — a presentation of the fourth edition of the Pro Europa Race; *Pan-Europa* — the first Romanian translation of Richard Coudenhove-Kalergi's fundamental work on the Pan-European idea.
- P. 8:** *Culture and Reconciliation in South-Eastern Europe* — a presentation of the international seminar organised by the Association for Democracy in the Balkans; *Civitas-Africa* — a short description of the international seminar on civic education organised by the USIA in Pretoria.
- P. 9:** *Transylvania - European Impulses in Romania* — a meeting organised by the Evangelische Akademie Bad Boll on the multicultural values of Transylvania; *Youth Festival in Ceuășu de Cîmpie* — a presentation of the cultural-artistic activity of the LIENS Association held in Ceuășu de Cîmpie.
- P. 10:** *From the Political Process "Biserica Neagră" - Brașov to the funding in Turnișor* — a presentation of the seminar organised by the Evangelische Akademie Siebenbürgen; *Closing of the Schoolyear in Valea Rece* — description of the closing ceremony of the program organised by the Oasis Foundation and the Ecumenical Committee "Mission for Romas".
- P. 11:** *Religious Freedom* — a short description of a seminar on the issue of religious freedom and social stability; *The Positive Image of Roma* — a presentation of an international seminar organised by the Council of Europe regarding the positive image of Roma; *New Entries in the PEL's Library*.
- P. 12:** *Minority Rights - National Fears* — a interview-book of György FRUNDA and Elena ȘTEFOI, published by the Kriterion Publishing House, Bucharest.

INFO PRO EUROPA este publicată cu sprijinul Fundației Heinrich Böll (Germania) și BILANCE (Olanda)

Liga PRO EUROPA Liga
 Copreședinți:
 Smaranda ENACHE și CSÍKY Boldizsár
 Director executiv: SZOKOLY Elek
 4300 Tîrgu Mureș, P-ța Trandafirilor nr. 5, et. III, CP. 1-154
 Tel/fax: +40-(0)65-214076; 217584 e-mail: proeuro@mail.soroscj.ro

Redactor: HALLER István (H.I.)
 La redactarea acestui număr au colaborat: BEREKMÉRI Katalin (B.K.), Dacian BLEAU (D.B.), Smaranda ENACHE (S.E.), Izabella GIDRO (I.G.), Mihaela IGNAT (M.I.), KACSÓ Judith-Andrea (K.J.-A.), KOVÁCS Gyöngyvér (K.Gy.), SZOKOLY Elek (Sz.E.)
 Tehnoredactare: PÁPAI László Zsolt
 Editare texte: KACSÓ Judith-Andrea, Mihaela IGNAT
 Multiplicat la S.C. Multimas SRL, Tg-Mureș